

การพัฒนาความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน
ของเด็กปฐมวัย โดยการจัดประสบการณ์แบบมอนเตสซอรี
Development of Early Childhood Ability in Helping Oneself
in Daily Life by Organizing Montessori Learning

ศิริลักษณ์ พวงจันทร์¹, ปาริชาติ ประเสริฐสังข์²

Sirilak Puangchan¹, Parichart Prasertsang²

Receive: 23 เมษายน 2568 Revised: 31 พฤษภาคม 2568 Accepted: 4 มิถุนายน 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันของเด็กปฐมวัย โดยการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดมอนเตสซอรี ให้นักเรียนทุกคนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 85 มีกลุ่มเป้าหมายได้แก่เด็กปฐมวัยระดับชั้นอนุบาล 3 โรงเรียนบ้านน้ำคำน้อย ตำบลน้ำคำใหญ่ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร จำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบมอนเตสซอรี แบบประเมินพฤติกรรมความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันของเด็กปฐมวัย แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และร้อยละ ซึ่งทำการวิจัย 2 วงจรปฏิบัติการ ผลการวิจัยพบว่า วงจรปฏิบัติการที่ 1 นักเรียนผ่านเกณฑ์การประเมินร้อยละ 80 ของนักเรียนทั้งหมด และวงจรปฏิบัติการที่ 2 นักเรียนผ่านเกณฑ์การประเมินร้อยละ 100 ของนักเรียนทั้งหมด

คำสำคัญ: การจัดประสบการณ์ตามแนวคิดมอนเตสซอรี, การช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน, เด็กปฐมวัย

ABSTRACT

The objective of this research was to development of early childhood ability in helping oneself in daily life by organizing Montessori learning for students to pass the criteria of 85 percent. The target group was 7 students in Kindergarten 3, Ban Nam Kham Noi School, Nam Kham Yai Subdistrict, Mueang Yasothon District, Yasothon Province, under the Office of Yasothon Primary Educational Service Area 1. The instruments used in form, research included an assessment form of helping oneself in daily life 12 plans

¹ นักศึกษาหลักสูตรและการเรียนการสอน, มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด; Master Student of Curriculum and Instruction Program, Roi Et Rajabhat University, Thailand; e-mail: ssssilak@gmail.com

² รศ.ดร., มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด; Associate Professor Dr., Roi Et Rajabhat University, Thailand.

organized by using the Montessori learning, an interview and the data were collected and analyzed using fundamental statistics namely the mean, standard deviation, and percentage. The research findings were: Cycle 1, 5 out of 7 students passed the assessment criteria 85 percent, representing 80 percent of the total students. Cycle 2, all 7 students passed the assessment criteria 85 percent representing 100 percent.

KEYWORDS: Montessori Learning, Helping Oneself in Daily Life, Early Childhood

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการเรียนรู้ระดับปฐมวัยต้องพัฒนาตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 6 ปี ให้มีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถ และความแตกต่างระหว่างบุคคล เป็นการเตรียมความพร้อมที่จะเรียนรู้และสร้างรากฐานชีวิต ให้พัฒนาเด็กปฐมวัยสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ และมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ โดยมีจุดมุ่งหมายให้เด็กมีพัฒนาการตามวัยเต็มตามศักยภาพและมีความพร้อมในการเรียนรู้ต่อไป จึงกำหนดจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดกับเด็กเมื่อจบการศึกษาจะต้องมีร่างกายเจริญเติบโตตามวัย แข็งแรง และมีสุขนิสัยที่ดี สุขภาพจิตดี มีสุนทรียภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม และจิตใจที่ดีงาม มีทักษะชีวิตและปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีวินัย และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มีทักษะการคิด การใช้ภาษาสื่อสาร และการแสวงหาความรู้ได้เหมาะสมกับวัย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

เด็กปฐมวัยเป็นช่วงวัยแห่งการเรียนรู้และพัฒนาในทุก ๆ ด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา นับเป็นรากฐานสำคัญของการเตรียมความพร้อมในการเติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต แต่ปัจจุบันพบว่า เด็กปฐมวัยมีสมาธิสั้น ก้าวร้าว ไม่อดทน ช่วยเหลือตนเองได้น้อยลง เพราะครูและพ่อแม่ ผู้ปกครอง ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็กปฐมวัยไม่มากพอ (ธิดา พิทักษ์สินสุข, 2559) สาเหตุหนึ่งนั้น อาจเกิดจากการที่เด็กปฐมวัยถูกเร่งรัดพัฒนาการด้านวิชาการทั้งการเขียนอ่านที่เกินวัย เพื่อที่จะสามารถเข้าเรียนต่อในโรงเรียน ประถมชื่อดัง ซึ่งทำให้เกิดความกดดันและสูญเสียโอกาสในการพัฒนาทักษะต่าง ๆ เช่น ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะทางอารมณ์ การพูดและการเคลื่อนไหว เป็นต้น แต่เมื่อเด็กถูกพัฒนาทักษะเพียงด้านเดียวส่งผลให้เด็กขาดแรงจูงใจการเรียนรู้ ขาดทักษะในการทำงานร่วมกับคนอื่น และขาดทักษะความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น (ศศิลักษณ์ ขยันกิจ, 2558) เด็กปฐมวัยควรได้เรียนรู้ผ่านการเล่น ผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้ลงมือปฏิบัติจริงโดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมไปสู่ช่วงวัยประถมศึกษามากกว่าการเร่งเรียนอ่านเขียน ทักษะการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันเป็นทักษะหนึ่งที่เด็กปฐมวัยควรได้รับการฝึกฝนทั้งที่โรงเรียนและที่บ้านเนื่องจากการที่เด็กสามารถช่วยเหลือตนเองได้ดี เช่น การแต่งตัว การรับประทานอาหารด้วยตนเอง จะเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการที่ดีและเด็กจะเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง และหากถึงวัยที่ควรทำได้แต่เด็กยังทำไม่ได้นั้น จะเป็นสิ่งสะท้อนถึงพัฒนาการที่ไม่เหมาะสมตามวัยทำให้เด็กต้องมีภาวะพึ่งพาผู้อื่นสูง ขาดความภาคภูมิใจในตนเองครูและผู้ปกครองจึงควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันให้มากขึ้น และควรนำกิจกรรมหรือวิธีการสอนที่จะช่วยพัฒนาทักษะการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันมาใช้เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการที่เหมาะสมตามวัย

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การสอนของมอนเตสซอรีที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ คำนึงถึงพัฒนาการในแต่ละช่วงวัย ความต้องการของเด็กเป็นรายบุคคล ไม่เร่ง และเปรียบเทียบกับเด็ก ให้อิสระ ให้เวลาในการเรียนรู้ ภายใต้การจัดสภาพแวดล้อม สื่ออุปกรณ์อย่างมีจุดมุ่งหมาย โดยครูจะเป็นผู้สาธิตและสังเกตเด็ก ซึ่งสอดคล้องกับหลักการฝึกปฏิบัติให้เด็กปฐมวัยรู้จักทักษะการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน โดยการฝึกนั้นครูและผู้ปกครองไม่ควรเร่งเด็ก แต่จะต้องเข้าใจพัฒนาการของเด็ก เปิดโอกาสให้เด็กได้ฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ ควรให้เด็กเริ่มทำจากกิจกรรมง่าย ๆ ก่อน เพื่อให้เด็กเกิดความสำเร็จ ให้กำลังใจ ไม่เปรียบเทียบกับเด็ก และควรจัดกิจกรรมประจำวันที่เด็กได้ช่วยเหลือตนเอง และกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา การให้เด็กทำเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่มเล็ก ๆ

ดังนั้น หลักการสอนของมอนเตสซอรีจึงสามารถนำมาใช้ในการฝึกทักษะชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี ทั้งเรื่องการแต่งกาย การรับประทานอาหาร และการใช้ห้องน้ำห้องส้วม (จุฬินทิพา นพคุณ, 2562) หลักการสอนแบบมอนเตสซอรีเป็นการสอนให้เด็กได้รับการยอมรับนับถือ เด็กแต่ละคนนั้นมีความแตกต่างกัน มีศักยภาพที่ต่างกัน การจัดการศึกษาจึงควรจัดให้สอดคล้องกับพัฒนาการสอดคล้องกับความต้องการของเด็กเป็นรายบุคคล โดยไม่มีการแข่งขันหรือเปรียบเทียบกับให้อิสระในการเรียนรู้กับเด็ก ในสิ่งที่เด็กต้องการเรียนรู้อย่างแท้จริง โดยให้เด็กทำงานจากง่ายไปหายาก

มอนเตสซอรีเชื่อว่าเด็กมี “จิตซึมซับ” (absorbent mind) ซึ่งสามารถซึมซับสิ่งแวดล้อมได้อย่างลึกซึ้งโดยธรรมชาติ โดยช่วงวัย 0-6 ปี ถือเป็นช่วงเวลาทองของพัฒนาการเด็ก ซึ่งเด็กจะเรียนรู้ผ่านการกระทำและประสบการณ์ตรง โดยเฉพาะผ่านสื่อการเรียนรู้ที่ถูกออกแบบเฉพาะสำหรับการพัฒนาทักษะต่าง ๆ (Montessori, 1967; Lillard, 2017) เด็กจะเกิดการเรียนรู้ที่มากยิ่งขึ้นเมื่อครูจัดสื่ออุปกรณ์ที่ทำให้เด็กสามารถหยิบจับได้ และให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งผ่านการสาธิตวิธีการที่ถูกต้องจากครู เด็กมีช่วงเวลาหลักของชีวิต ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สำคัญที่สุดสำหรับการเรียนรู้ในช่วงแรกของชีวิต คือ ช่วงอายุแรกเกิดถึง 6 ปี ช่วงนี้เป็นช่วงที่สติปัญญาและพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของคนเราเริ่มพัฒนาได้ดีที่สุดในห้องเรียนมอนเตสซอรีนั้น ครูจะเป็นผู้เตรียมสื่ออุปกรณ์ จัดสภาพแวดล้อม ให้อิสระกับเด็กในการเลือกทำกิจกรรม เป็นผู้สังเกตพัฒนาการเด็กและวางแผนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับพัฒนาการ และเด็กต้องมีการเตรียมสิ่งแวดล้อมอย่างมีจุดมุ่งหมาย ให้เด็กมีอิสระในการเลือกทำภายใต้ขอบเขตที่กำหนดไว้ เช่น เด็กจะต้องรู้จักการใช้สื่ออุปกรณ์ที่ถูกต้องก่อนที่จะเลือกใช้อย่างอิสระ เมื่อใช้สื่ออุปกรณ์เสร็จให้นำไปเก็บที่เดิม เป็นต้น โดยครูจะเป็นผู้สาธิตวิธีการที่ถูกต้องให้เด็ก และให้เด็กตัดสินใจทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง ครูจะไปนั่งกับเด็ก เป็นผู้สังเกต และไม่เข้าไปรบกวนขณะที่เด็กทำงาน ภายในห้องเรียนจะไม่มีรูปแบบของการจัดโต๊ะ เด็กสามารถเลือกทำงานที่โต๊ะหรือบนพื้นก็ได้ สื่ออุปกรณ์มีขนาดเล็กเหมาะกับเด็ก รวมถึงการศึกษาด้วยตนเอง หากเด็กได้อิสระผ่านการจัดสภาพแวดล้อมที่เตรียมไว้อย่างสมบูรณ์ เด็กจะมีโอกาสได้แก้ไขข้อบกพร่องของตนเอง เมื่อเด็กได้ลงมือปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง เด็กจะเกิดความพึงพอใจ และทำให้อยากที่จะเรียนรู้ต่อไป

จะเห็นได้ว่า หลักการสอนแบบมอนเตสซอรีที่กล่าวมาเป็นหลักการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงพัฒนาการในแต่ละช่วงวัย คำนึงถึงความต้องการของเด็กเป็นรายบุคคล ไม่เร่งเด็กและเปรียบเทียบกับเด็ก ให้อิสระ ให้เวลาในการเรียนรู้ ภายใต้การจัดสภาพแวดล้อม สื่ออุปกรณ์อย่างมี

จุดมุ่งหมาย โดยครูจะเป็นผู้สาคิตและสังเกตเด็ก (จิระพันธุ์ พูลพัฒน์, 2554; Montessori, 1967; Lillard, 2017)

เด็กปฐมวัยยังคงไม่ได้รับการพัฒนาความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันเท่าที่ควร เนื่องจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแลเด็กปฐมวัย โดยเฉพาะผู้ปกครองที่ยังขาดความรู้ความชำนาญ การศึกษานี้จึงให้ความสนใจในการพัฒนาการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันของเด็กปฐมวัย โดยการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดของมอนเตสซอรี ว่าส่งผลต่อการพัฒนาการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันของเด็กปฐมวัยหรือไม่ ซึ่งคาดหวังว่าผลของการวิจัยจะเป็นแนวทางหนึ่งสำหรับครูผู้สอนระดับปฐมวัยและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันของเด็กปฐมวัยให้เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันของเด็กปฐมวัย โดยการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดมอนเตสซอรี ให้นักเรียนทุกคนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 85

สมมุติฐานในการวิจัย

การจัดประสบการณ์ตามแนวความคิดของมอนเตสซอรี สามารถพัฒนาความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันของเด็กปฐมวัย

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้มีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สารการเรียนรู้ เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก พัฒนาการด้านสังคม มาตรฐานที่ 6 มีทักษะชีวิตและปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตัวบ่งชี้ที่ 6.1ช่วยเหลือตนเองในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน ประกอบด้วยแผนการจัดประสบการณ์ 8 แผน ใช้เวลาทั้งหมด 8 ชั่วโมง มาพัฒนาความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันของเด็กปฐมวัย โดยการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดมอนเตสซอรี จำนวน 8 แผน

2. กลุ่มประชากรทั้งหมดในเขตตำบลน้ำคำใหญ่มีโรงเรียนในเขตพื้นที่ จำนวน 4 โรงเรียน มีเด็กปฐมวัยระดับอนุบาล 1 – อนุบาล 3 จำนวน 39 คน กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เด็กปฐมวัยระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนบ้านน้ำคำน้อย ตำบลน้ำคำใหญ่ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายโสธร เขต 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 7 คน โดยเป็นนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินพัฒนาการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันของเด็ก ร้อยละ 85

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ตามแนวคิดของ Kemmis and McTaggart (Kemmis & McTaggart, 1988) ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาการพัฒนาความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันของเด็กปฐมวัย โดยการจัดประสบการณ์แบบมอนเตสซอรี โดยมีวงจรการวิจัย 4 ขั้นตอน (PAOR) ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นการวางแผน (Plan) เป็นขั้นการสำรวจปัญหาเกี่ยวกับความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันของเด็กปฐมวัย และวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาโดยทำการสำรวจปัญหาและพฤติกรรมในการช่วยเหลือตนเอง 3 ด้าน คือ ด้านการแต่งกาย ด้านการรับประทานอาหาร และด้านการใช้ห้องน้ำห้องส้วม ในวงจรที่ 1 เท่านั้น ส่วนวงจรปฏิบัติการที่ 2 เป็นการนำสภาพปัญหาที่พบในวงจรปฏิบัติการที่ 1 มาวิเคราะห์และพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบมอนเตสซอรี และวิธีดำเนินการวิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แผนการจัดประสบการณ์แบบมอนเตสซอรี แบบประเมินพฤติกรรมในการช่วยเหลือตนเอง

ขั้นที่ 2 ขั้นการปฏิบัติ (Act) เป็นขั้นดำเนินการสอนตามแผนการจัดประสบการณ์แบบมอนเตสซอรี ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 8 แผน ใช้เวลาทั้งหมด 8 ชั่วโมง

ขั้นที่ 3 ขั้นการสังเกต (Observe) เป็นขั้นเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการจัดการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินพฤติกรรมความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันของเด็กปฐมวัย โดยการจัดประสบการณ์แบบมอนเตสซอรี และแบบสัมภาษณ์ความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันของเด็กปฐมวัย

ขั้นที่ 4 ขั้นการสะท้อน (Reflect) เป็นการวิเคราะห์ผลความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันของเด็กปฐมวัย โดยการจัดประสบการณ์แบบมอนเตสซอรี จากเครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบประเมินพฤติกรรมความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันของเด็กปฐมวัยแล้วนำข้อมูลมาแปลผล และการสัมภาษณ์ความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันของเด็กปฐมวัย ซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไข เพื่อที่จะใช้ในการวางแผนการปฏิบัติในครั้งต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วยแผนการจัดประสบการณ์มอนเตสซอรีจำนวน 8 แผน จำนวน 8 ชั่วโมง แบบประเมินพฤติกรรมความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันของเด็กปฐมวัย โดยการจัดประสบการณ์แบบมอนเตสซอรี มีการกำหนดประเด็นการประเมิน 3 องค์ประกอบ คือ การแต่งกาย การรับประทานอาหาร และการใช้ห้องน้ำห้องส้วม และแบบสัมภาษณ์ความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันของเด็กปฐมวัย ประกอบด้วยประเด็นสัมภาษณ์ 3 ประเด็น คือ การแต่งกาย การรับประทานอาหาร และการใช้ห้องน้ำห้องส้วม สร้างเครื่องมือการวิจัยจากการศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 มาตรฐานที่ 6 มีทักษะชีวิตและปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตัวบ่งชี้ที่ 6.1 ช่วยเหลือตนเองในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน คู่มือการจัดการเรียนรู้การศึกษาปฐมวัย เพื่อเป็นกรอบในการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ เนื้อหา การวัดประเมินผล สื่อและแหล่งเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) ประกอบกับศึกษาหลักสูตรการสอนแบบมอนเตสซอรี กลุ่มประสบการณ์ชีวิต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565) ร่วมกับการสำรวจและสังเกตการ ในการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย โดยการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยโดยกำหนดวัตถุประสงค์และพัฒนาแนวคำถามที่ชัดเจน สอดคล้องกับเป้าหมายการวิจัย ภาษาที่เข้าใจง่ายและเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและตรวจสอบความเหมาะสม และความสอดคล้อง (IOC) ผ่านผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ได้เครื่องมือที่มีคุณภาพและครบถ้วน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การพัฒนาความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันของเด็กปฐมวัย โดยการจัดประสบการณ์แบบมอนเตสซอรี ครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom Action Research) มีวงจรปฏิบัติการ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ขั้นการวางแผน (Plan) ขั้นที่ 2 ขั้นการปฏิบัติ (Act) ขั้นที่ 3 ขั้นการสังเกต (Observe) และขั้นที่ 4 ขั้นการสะท้อน (Reflect) มีขั้นตอนดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 วงจรปฏิบัติการตามขั้นตอนดังนี้

1. วงจรปฏิบัติการที่ 1

ขั้นที่ 1 การวางแผน (P1) เก็บรวบรวมข้อมูลปัญหาเกี่ยวกับความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันของเด็กปฐมวัย และวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาโดยทำการสำรวจปัญหาและพฤติกรรมในการช่วยเหลือตนเอง 3 ด้าน คือ การแต่งกาย การรับประทานอาหาร และการใช้ห้องน้ำห้องส้วม และจะดำเนินการสร้างแผนการจัดประสบการณ์แบบมอนเตสซอรี

ขั้นที่ 2 ขั้นการปฏิบัติ (A1) ปฐมนิเทศนักเรียน และทำความเข้าใจแก่เด็กปฐมวัยระดับอนุบาลปีที่ 3 แล้วดำเนินการสอนตามแผนการจัดประสบการณ์แบบมอนเตสซอรี ที่ประกอบด้วยแผนการจัดประสบการณ์ทั้ง 4 แผน เป็นเวลา 4 ชั่วโมง

ขั้นที่ 3 ขั้นการสังเกต (O1) ในระหว่างจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพของนักเรียนจากหลักฐานต่าง ๆ เช่น แบบบันทึกการจัดกิจกรรมหลังแผนการจัดประสบการณ์ แบบประเมินพฤติกรรมความสามารถในการช่วยเหลือตนเองของเด็กปฐมวัย หลังเสร็จสิ้นในการสอนแต่ละแผน เมื่อสิ้นสุดการจัดการเรียนรู้ในวงจรปฏิบัติการที่ 1 ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันของเด็กปฐมวัย สัมภาษณ์นักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 85 จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้ และค้นหาปัญหาที่ควรนำมาปรับปรุงและพัฒนาต่อไป

ขั้นที่ 4 ขั้นการสะท้อน (R1) ผู้วิจัยประเมินผลการจัดประสบการณ์แบบมอนเตสซอรี โดยวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและผลการปฏิบัติจากแบบบันทึกการจัดกิจกรรมหลังแผนการจัดประสบการณ์ แบบประเมินพฤติกรรมความสามารถในการช่วยเหลือตนเองของเด็กปฐมวัย และแบบสัมภาษณ์ความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันของเด็กปฐมวัยเพื่อออกแบบการจัดการเรียนรู้ในวงจรปฏิบัติการที่ 2

2. วงจรปฏิบัติการที่ 2

ขั้นที่ 1 การวางแผน (P2) นำผลการประเมินจากแบบประเมินพฤติกรรมความสามารถในการช่วยเหลือตนเองของเด็กปฐมวัย แบบสัมภาษณ์ความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันของเด็กปฐมวัย ในวงจรปฏิบัติการที่ 1 มาสร้างแผนการจัดประสบการณ์แบบมอนเตสซอรี จำนวน 4 แผน ในวงจรปฏิบัติการที่ 2

ขั้นที่ 2 ขั้นการปฏิบัติ (A2) ดำเนินการสอนตามแผนการจัดประสบการณ์แบบมอนเตสซอรี ในวงจรปฏิบัติการที่ 2 ที่ประกอบด้วยแผนการจัดประสบการณ์แบบมอนเตสซอรี ทั้ง 4 แผน เป็นเวลา 4 ชั่วโมง

ขั้นที่ 3 ขั้นการสังเกต (O2) ในระหว่างจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพของนักเรียนจากหลักฐานต่าง ๆ เช่น แบบบันทึกการจัดกิจกรรมหลังแผนการจัด

ประสบการณ์ แบบประเมินพฤติกรรมความสามารถในการช่วยเหลือตนเองของเด็กปฐมวัย หลังเสร็จสิ้นในการสอนแต่ละแผน เมื่อสิ้นสุดการจัดการเรียนรู้ในวงจรปฏิบัติการที่ 2 ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันของเด็กปฐมวัย สัมภาษณ์นักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 85 จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้ และค้นหาปัญหาที่ควรนำมาปรับปรุงและพัฒนาต่อไป

ขั้นที่ 4 ขั้นการสะท้อน (R2) ผู้วิจัยประเมินผลการจัดประสบการณ์แบบมอนเตสซอรี โดยวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและผลการปฏิบัติจากแบบบันทึกการจัดกิจกรรมหลังแผนการจัดประสบการณ์ แบบประเมินพฤติกรรมความสามารถในการช่วยเหลือตนเองของเด็กปฐมวัย และแบบสัมภาษณ์ความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันของเด็กปฐมวัยเพื่อออกแบบการจัดการโดยการจัดประสบการณ์แบบมอนเตสซอรี

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ผู้วิจัยวิเคราะห์พฤติกรรมในการช่วยเหลือตนเองทั้ง 3 องค์ประกอบ คือ การรับประทานอาหาร การแต่งกาย และการดูแลความสะอาดหลังขับถ่าย และในแบบบันทึกหลังแผนการจัดประสบการณ์แบบมอนเตสซอรี โดยการใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และใช้แบบสัมภาษณ์ความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันของเด็กปฐมวัย

2. การวิเคราะห์เชิงปริมาณ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากการปฏิบัติกิจกรรมของเด็กปฐมวัยตามการจัดการเรียนรู้ในการพัฒนาความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันของเด็กปฐมวัย โดยการจัดประสบการณ์แบบมอนเตสซอรี โดยวิเคราะห์จากแบบประเมินพฤติกรรมความสามารถในการช่วยเหลือตนเองของเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นแบบกึ่งโครงสร้าง แล้วนำคะแนนมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และร้อยละ นักเรียนต้องผ่านเกณฑ์ร้อยละ 85 จึงจะถือว่าผ่านเกณฑ์ โดยการใช้การวิเคราะห์ทางสถิติ

3. ผลคะแนนเด็กปฐมวัยจากแบบประเมินพฤติกรรมการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันของเด็กปฐมวัยในวงจรปฏิบัติการที่ 1 และวงจรปฏิบัติการที่ 2 พบว่า คะแนนในวงจรปฏิบัติการที่ 2 สูงกว่าคะแนนในวงจรปฏิบัติการที่ 1 โดยคะแนนในปฏิบัติการที่ 1 คนที่ 1-7 มีคะแนน 19, 22, 21, 21, 22, 20 และ 21 ตามลำดับ และคะแนนในปฏิบัติการที่ 2 คนที่ 1-7 มีคะแนน 23, 23, 23, 23, 23, 22 และ 23 ตามลำดับ สรุปได้ว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบมอนเตสซอรี ระดับอนุบาล 3 โรงเรียนบ้านน้ำคำน้อย ตำบลน้ำคำใหญ่ อำเภอเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร มีพัฒนาการความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันเพิ่มสูงขึ้นจากการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

สรุปผลการวิจัย

วงจรปฏิบัติการที่ 1 พบว่าเด็กปฐมวัยยังไม่สามารถช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันได้สังเกตได้จากนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์ ยังไม่สามารถแต่งกายได้ถูกต้องและคล่องแคล่ว เช่น การติดกระดุมเสื้อ การติดตะขอกางเกง และยังไม่บอกวิธีการติดกระดุมที่ถูกต้องไม่ได้ และจากการสัมภาษณ์เมื่ออยู่ที่บ้านยังคงต้องให้ผู้ปกครองหรือครูผู้สอนแนะนำและช่วยเหลือ ในส่วนของการรับประทานอาหารเมื่อรับประทานอาหารนักเรียนจับช้อน ส้อม ไม่ถูกต้อง และส่วนใหญ่มักจะใช้ช้อนอย่างเดียวในการ

รับประทานอาหาร เมื่อครั้งที่มีการให้นักเรียนนำขวดน้ำมาเองจากที่บ้าน เมื่อต้องการที่จะดื่มน้ำเด็กนักเรียนไม่สามารถเปิด-ปิดฝาขวดได้ อย่างคล่องแคล่ว และถูกต้อง อาศัยคุณครูเป็นผู้ช่วยเหลือ และการใช้ห้องน้ำห้องส้วมนักเรียนบางคน เข้าห้องน้ำโดยไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนที่ถูกต้องและถูกสุขลักษณะ ต้องมีคุณครูเป็นผู้แนะนำและช่วยเหลือ

วงจรปฏิบัติการที่ 2 พบว่าเด็กปฐมวัยมีความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันเพิ่มมากขึ้น สามารถปฏิบัติกิจกรรมเป็นกิจวัตรประจำวันได้ ช่วยให้เด็กมีระเบียบวินัย และรู้จักการกำกับตนเองมากยิ่งขึ้น ภายหลังการจัดประสบการณ์แบบมอนเตสซอรี ด้านการแต่งกายสามารถรูดซิปกางเกงเองได้ และรูดซิปเสื้อกันหนาวได้ด้วยตนเอง อีกทั้งยังสามารถบอกขั้นตอนในการรูดซิปได้อย่างถูกต้องอีกด้วย ด้านการรับประทานอาหาร นักเรียนสามารถบอกอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับอาหารประเภทต่าง ๆ ได้ว่าอาหารชนิดใดที่ต้องใช้ช้อนตัก แบบใดที่ต้องใช้ตะเกียบหรือที่คีบ และด้านการใช้ห้องน้ำห้องส้วม นักเรียนทุกคนสามารถเข้าห้องน้ำห้องส้วม ทำความสะอาดร่างกายหลังการใช้ห้องน้ำได้ นักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 22.86 จากคะแนนเต็มทั้งหมด 24 คะแนน และมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 85 จำนวน 7 คน

ตารางที่ 1 ภาพประกอบกิจกรรมการจัดประสบการณ์แบบมอนเตสซอรี

ลำดับ	ชื่อแผนการจัดประสบการณ์	ภาพประกอบการจัดประสบการณ์แบบมอนเตสซอรี
1	กิจกรรมกรอไม้ เครื่องแต่งกาย กระดุมใหญ่	
2	กิจกรรมกิจกรรมเปิด-ปิดขวด	
3	กิจกรรมการใช้ห้องน้ำ	
4	กิจกรรมการล้างมือ	

ลำดับ	ชื่อแผนการจัดประสบการณ์	ภาพประกอบการจัดประสบการณ์แบบมอนเตสซอรี
5	กิจกรรมการรอบไม้ เครื่องแต่งกายชุดชิป	 
6	กิจกรรมคืบใหญ่	 
7	กิจกรรมการบีบฟองน้ำ	 
8	กิจกรรมการล้างจาน	 

อภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่า การจัดประสบการณ์แบบมอนเตสซอรีสามารถส่งเสริมความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันของเด็กปฐมวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใน วงจรปฏิบัติการที่ 1 นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 86.90 โดยร้อยละ 63.69 ผ่านเกณฑ์ และร้อยละ 36.31 ไม่ผ่านเกณฑ์ ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากการที่ผู้ปกครองยังคงช่วยเหลือเด็กมากเกินไป ทั้งที่เด็กวัยนี้สามารถฝึกฝนการช่วยเหลือตนเองได้หากได้รับการส่งเสริมอย่างเหมาะสม (สุรภา สุขารมณ์, ม.ป.ป.) ในวงจรปฏิบัติการที่ 2 หลังจากมีการปรับแผนการจัดประสบการณ์ให้เหมาะสมมากขึ้น เด็กมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 95.24 และผ่านเกณฑ์ทั้งหมด ร้อยละ 100 แสดงให้เห็นว่า การฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ การสาธิตโดยครู และการได้รับโอกาสลงมือทำด้วยตนเอง มีผลต่อการพัฒนาการของเด็กอย่างชัดเจน สอดคล้องกับแนวคิดของ จุฬินทิพา นพคุณ (2562) ที่ระบุว่า เด็กจะสามารถช่วยเหลือตนเองได้ดีหากได้รับการฝึกอย่างเหมาะสม และควรให้เด็กได้ฝึกทำกิจกรรมด้วยตนเอง เช่น การกิน การแต่งตัว หรือการเข้าห้องน้ำ (ศูนย์สื่อสารสาธารณะเพื่อเด็กและครอบครัว, 2565) นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสนับสนุนข้อค้นพบของ กษมา แสงวิฑูรย์ และกรรณาลิมประเสริฐ (2566) ที่พบว่า กิจกรรมตามแนวมอนเตสซอรีช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา การทำงานเดี่ยวและกลุ่ม รวมถึงสมาธิและการประสานงานของกล้ามเนื้อเล็ก ซึ่งสะท้อนว่าแนวคิดนี้ไม่เพียงพัฒนาเฉพาะทักษะการช่วยเหลือตนเอง แต่ยังส่งผลต่อพัฒนาการโดยรวมของเด็ก กล่าวโดยสรุป

การจัดประสบการณ์ตามแนวมอนเตสซอรีเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะการช่วยเหลือตนเองของเด็กปฐมวัย และควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องทั้งในโรงเรียนและที่บ้าน เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการที่เหมาะสมตามวัยและสามารถพึ่งพาตนเองได้ในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 การจัดการเรียนรู้โดยการจัดประสบการณ์แบบมอนเตสซอรี ครูจะต้องออกเสียงเรียกวัตถุให้ชัดเจน และออกเสียงซ้ำ ๆ ให้เด็กปฐมวัยได้ออกเสียงตามให้ถูกต้อง สาธิตการปฏิบัติให้ถูกต้อง และช่วยแนะนำและเน้นย้ำให้เด็กปฐมวัยเกิดความเคยชิน

1.2 ในการเรียนรู้โดยการจัดประสบการณ์แบบมอนเตสซอรี ควรมีการสอดแทรกกิจกรรมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้แห่งการนับถือ ไว้วางใจ และให้เด็กปฐมวัยได้รับอิสระ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

2.1 ใช้การเรียนรู้โดยการจัดประสบการณ์แบบมอนเตสซอรี ในการบูรณาการการเรียนรู้ในรายวิชาอื่น ๆ เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยในด้านอื่นด้วย เช่น การจัดประสบการณ์มอนเตสซอรีในกลุ่มประสาทสัมผัส จะช่วยให้เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัส ให้สัมพันธ์กันได้อย่างเหมาะสม เด็กจะได้สำรวจเพื่อค้นหาและทำความเข้าใจกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว และการจัดประสบการณ์มอนเตสซอรีในกลุ่มวิชาการ (คณิตศาสตร์ ภาษา และเสริมทักษะ ประสบการณ์) มีวัตถุประสงค์เพื่อปูพื้นฐานความรู้ให้แก่เด็กเกี่ยวกับจำนวนตัวเลข การอ่าน การเขียน และการเรียนรู้ สิ่งแวดล้อมรอบตัว

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2556). *คู่มือการจัดการเรียนรู้แต่ละชั้นระดับปฐมวัยในโรงเรียนขนาดเล็ก ตามแนวมอนเตสซอรี*. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงสาธารณสุข. (2562). *คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย*. นนทบุรี: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- กษมา แสงวิฑูรย์, และกรุณา ลิ้มประเสริฐ. (2566). ศึกษาชุดกิจกรรมเกมการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานด้านสติปัญญาของเด็กปฐมวัยตามแนวคิดของมอนเตสซอรี. *วารสารศึกษาศาสตร์ มมร*, 11(1), 208–220.
- จิระพันธุ์ พูลพัฒน์. (2554). *การสอนแบบมอนเตสซอรี: จากทฤษฎีสู่แนวทางนำไปปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.).
- จุฬินทิพา นพคุณ. (2562). ทักษะการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันของเด็กปฐมวัย ผ่านการสอนแบบมอนเตสซอรี ในกิจกรรมกลุ่มประสบการณ์ชีวิต. *วารสารศึกษาศาสตร์*, 30(2), 1–13.
- ประสาท เนืองเฉลิม. (2561). *วิจัยปฏิบัติการทางการเรียนการสอน*. คลังน่านวิทยา: สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก.

- โรงเรียนบ้านน้ำคำน้อย. (2561). ตามหลักสูตรสถานศึกษา ระดับปฐมวัย การศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2561). ยโสธร: โรงเรียนบ้านน้ำคำน้อย.
- ศศิชา จันทรวรวิทย์. (2565). ด้านการช่วยเหลือกิจวัตรประจำวันตามช่วงวัย: พัฒนาการตนเอง. <https://pt.mahidol.ac.th/knowledge/?p=2053>
- ศิริรัตน์ นิละคุปต์. (2552). ฝึกให้หนูลงมือทำกิจกรรมตามแนวคิดมอนเตสซอรี. กรุงเทพฯ: [ไม่ระบุสำนักพิมพ์].
- ศิรินภา สนั่นวงศ์. (2561). การพัฒนาแบบประเมินทักษะการช่วยเหลือตนเองของเด็กปฐมวัยที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาโดยประยุกต์ใช้การประเมินตามสภาพจริง และทฤษฎีการสรุปอ้างอิงความน่าเชื่อถือของผลการวัด [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทที่ไม่มีการตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศูนย์สื่อสาธารณะเพื่อเด็กและครอบครัว. (2565). การช่วยเหลือตนเอง (Self-Care) พื้นฐานสำคัญของการใช้ชีวิต. กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อสาธารณะเพื่อเด็กและครอบครัว.
- สถาบันราชานุกูล. (2560). คู่มือฝึกเด็กในการดำรงชีวิตประจำวัน ทักษะการช่วยเหลือตนเอง. นนทบุรี: กรมสุขภาพจิต.
- สุรภา สุขารมณ. (ม.ป.ป.). ทักษะการช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวัน. สถาบันราชานุกูล.
- Akiko, H. (2015). A concurrent method case study in the Montessori environment for children with special needs. *Human Development Research*, 6(3), 67–83.
- Esila, S., & Altun, S. (2024). The effect of Montessori approach-based STEM activities on the academic self-respect of preschool students. *Journal of Education and Future*, 25(1), 1–13.
- Hainstock, E. G. (1997). *Teaching Montessori in the home: The school years*. Plume.
- Kemmis, S., & McTaggart, R. (1988). *The action research planner* (3rd ed.). Victoria, Australia: Deakin University.
- Lillard, A. S. (2017). *Montessori: The science behind the genius* (3rd ed.). Oxford University Press.
- Manovska, K. V. (2020). The impact of key principles of the Montessori method on preschool children's development. *North Macedonia*, 1(2), 1–94.
- Montessori, M. (1967). *The discovery of the child*. Ballantine Books.
- Suryamah, M. (2021). The utilization of the Montessori method in improving the ability of clothes buttoning up for student with physical impairment. *Special Needs School PUSPPA*, 21(1), 21–30.